

El judici al Procés

Vista prèvia

El dia que Companys va acceptar haver fet un cop d'estat regional

El cap dels Mossos i dos oficials de l'exèrcit van ser acarats en el judici pels Fets d'Octubre del 1934

JOAN ESCULIES
ESCRITOR
I HISTORIADOR

“Mentiu!”, “Covard!”, “Ets un traïdor a l'exèrcit i a la pàtria!” No sabem si el president de la sala del Tribunal Suprem, Manuel Marchena, permetrà l'acarament entre el comissari dels Mossos d'Esquadra Ferran López i el coronel de la Guàrdia Civil Diego Pérez de los Cobos i, per tant, si sentirem expressions similars en el judici als líders independentistes. Aquestes, en canvi, es van pronunciar a la seu madrilenya del Tribunal de Garanties Constitucionals, entre el 27 i el 31 de maig del 1935, en el judici a Lluís Companys i el seu govern pels Fets d'Octubre de l'any anterior.

Qui va pronunciar “covard” va ser Enric Pérez Farràs, que declarava com a testimoni, després que ell fos sentenciat a pena de mort –comutada a cadena perpètua– en un consell de guerra exprés. El tribunal volia dilucidar què havia passat quan el vespre del 6 d'octubre del 1934 el cap de les Esquadres de Catalunya i militar de carrera havia sortit del Palau de la Generalitat per anar a trobar la columna d'artilleria de l'exèrcit que havia sortit de Capitània per sotmetre el govern català.

En el segon dia de judici, i a petició del fiscal, se'l va acarar amb el capità que comandava la columna, José Fernández Unzué, i un company seu, el capità Francisco Kühnel. Tots dos sostenien que Pérez Farràs anava acompanyat d'una trentena de mossos quan s'havien trobat al carrer Jaume I, que desemboca a la plaça Sant Jaume, que se l'havia informat de la declaració del ban de guerra, que duia una pistola, que havia disparat contra ells i havia ordenat foc als seus. L'acarament, que es pot seguir al volum sobre el judici *El govern de la Generalitat davant el Tribunal de Garanties Constitucional*, que el 1935 va editar *La Publicitat*, va ser un dels moments més tensos del judici. Kühnel va qualificar Pérez Farràs de mentider i de traïdor.

La resta de les vistes es van desenvolupar amb les declaracions del president de la Generalitat, dels sis consellers acusats i dels testimonis amb serenitat, malgrat la transcendència del moment. Només Companys va perdre els estreps quan el tercer dia va etzibar al fiscal que si no li demanava la pena de mort era “per assaborir el plaer” de dir-li “co-

L'expresident Lluís Companys i els consellers Joan Lluhí Vallescà i Martí Esteve al judici pels Fets d'Octubre del 1934. EFE

vard”. El zenit del judici va arribar el darrer dia, quan Companys va pronunciar dret un al·legat en nom dels acusats. Va assumir que si hi havia un responsable dels fets, aquest era ell, i es va demanar una pena més gran.

El president, així mateix, va defensar “davant el país i davant la història” que el mòbil de la seva actuació era “la defensa de la República democràtica i parlamentària i de les llibertats que la Constitució de l'Estat té reconegudes a Catalunya”. Ho va justificar dient que la Mancomunitat, “primer balbuçig autonòmic”, va ser eliminada sense protesta –es referia a la seva desaparició el 1925 durant la dictadura de Primo de Rivera– i això va debilitar “la fe i l'alè patriòtics”.

No rebatre la tesi de l'acusació

El dirigent d'ERC va fer fins i tot un gir insòlit al judici, sobretot vist des de la perspectiva actual, quan no va rebatre la tesi de l'acusació segons la qual el seu govern havia preparat, al marge de l'opinió pública i des de

Precedent
L'aleshores cap dels Mossos va fer un acarament amb un capità de l'exèrcit

Acatament
El president va assumir que havia posat Catalunya fora de la llei

feia temps, la proclamació de l'estat català en el marc d'una república federal espanyola –tal com havia fet el vespre del 6 d'octubre del 1934–, i s'havia recolzat per fer-ho en les forces d'ordre públic.

La tesi desembocava en el que el fiscal qualificava de cop d'estat regional. “Doncs bé, sí: conformes”, va acatar Companys. I a continuació va assumir que havia posat Catalunya fora de la llei i de la Constitució perquè tenia temors justificats que, altrament, l'autogovern seria liquidat.

Liquidar l'autonomia

Va demanar, però, que es comprengué el motiu últim del que havia fet. Temia que l'ascens de la dreta de la CEDA al govern liquidaria la República i, amb ella, l'autonomia catalana. Per cloure el parlament, Companys va expressar que esperava la sentència del tribunal amb interès, però no amb inquietud, perquè el que li importava era el judici de la “consciència íntima del poble que ens designà perquè el governéssim, respecte a si hem estat lleials i

romàs fidels a les nostres promesses, al nostre programa”. El govern Companys va ser condemnat encara no una setmana més tard a trenta anys de presó per delictes de rebel·lió. Com és sabut, la pena no es va complir, perquè arran de la victòria de les esquerres en les eleccions generals del febrer del 1936 se'ls va amnistiar.

I l'acarament? 85 anys després, per la documentació del consell de guerra a Pérez Farràs que el diari ARA ha consultat a l'Arxiu Històric Nacional, sabem que el capità Unzué –després enrolat a les files rebels en el sollevament que va menar a la Guerra Civil– va faltar a la veritat en la seva declaració davant el tribunal. En allò que aleshores es mostrava contundent, mig any abans, en el consell de guerra al cap de les Esquadres, havia declarat que no podia precisar si aquest empuñava una pistola, ni si havia disparat en cas de tenir-la. I fins i tot que, contra el que va dir després, havia estat ell el primer a ordenar foc a les seves bateries. —